

KATRIINA SOINI

FT, erikoistutkija Helsingin yliopisto ja Luonnonvarakeskus

JANI PELLIKKA

Tutkija, YTT, Luonnonvarakeskus

JUHA HIEDANPÄÄ

Tutkimusprofessori, Luonnonvarakeskus

Metsästys ja moraalitalous

Kiinnostus metsästys- ja riistatalouden kehittämiseen elinkeinona on viime aikoina vahvistunut Suomessa. Tutkimukset ovat kuitenkin antaneet viitteitä siitä, että metsästysmatkailuun saatetaan paikallisella tasolla suhtautua varauksellisesti. Artikkelissamme tutkimme metsästyksen muutosta ja siihen suhtautumista käsitteellisesti ja empiirisesti moraalitalouden näkökulmasta. Empiirinen tutkimus kohdistuu hirvenmetsästyksen ja niihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin, jotka hirvenmetsästystä määrittelevät. Tutkimus osoittaa, että moraalitalouden käsitteistö tarjoaa välineitä metsästyksen eetoksen ymmärtämiseen sekä sosiaalisesti ja kulttuurisesti kestävänsä metsästyksen kehittämiseen.

Kiinnostus metsästys- ja riistatalouden kehittämiseen elinkeinona on viime aikoina vahvistunut Suomessa (Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi 2009; Riistatalous elinkeinona 2012; Riistataloudesta ammattimaista liiketoimintaa 2014). Ravinnonhankinnan ohella metsästystä luonnehtivat nykyään myös virkistykelliset, riistanhoidolliset ja urheilulliset tavoitteet (ks. esim. Pinet 1995; Ilvesviita 2005; Toivonen 2009; Fischer et al. 2013). Tavoitteiden moninaisuus on kannustanut rakentamaan uusia

metsästysmatkailun tuotteita ja palveluja etenkin metsästysalueiden ulkopuolella asuville.

Metsästysmatkailuun suhtaudutaan kaksijakoisesti. Yhtäältä oman alueen erityispiirteet ja metsästysharrastuksen merkitys tulevat paikallisille ulkopuolisen kiinnostuksen myötä ilmeiseksi. Matkailu tuo eritaustaisia ihmisiä yhteen lisäten kulttuurista vuorovaikutusta ja oppimista, mutta myös kaivattuja lisäansiomahdollisuuksia ja uusia paikallisia palveluja (Keskinarkaus & Matilainen 2010). Toisaalta metsästysmatkailuun liitetään myös monia pelkoja ja uhkakuvia (Nygård & Uthardt 2009; Keskinarkaus & Matilainen 2010). Metsästäjistä puolet ei hyväksyisi metsästysmatkailua omistamallaan mailla, vaikka siitä saisi rahallisen korvauksen (Toivonen 2009). Metsästäjät kokevat omistajuutta hoitamaansa ja hyödyntämäänsä riistaan ja saattavat pelätä, että metsästysmatkailun lisääntyminen synnyttää riitoja ensisijaisista metsästysmahdollisuuksista (Keskinarkaus & Matilainen 2010). Ristiriitoja voi syntyä myös, jos paikalliset metsästäjät rakentavat, ylläpitävät ja kustantavat metsästyksen liittyvää infrastruktuuria (taukopaikkoja ja teitä), joita turistit tai matkailuyritykset hyödyntävät vapaasti (Keskinarkaus & Matilainen 2010). Vieraita metsästäjiä kohtaan koetusta epäluulosta kertoo se, että osa paikallisista ja muualta tulleista

lupametsästäjistä epäilee toisiaan epäeettisistä tai laittomista metsästystavoista (esim. Niemi ym. 2011). Metsästysmatkailun kehittämisen edellytyksenä näyttäisi olevan, että kaikki toimijat kokevat liiketoiminnan sosiaalisesti kestäväksi siinä mielessä, että hyödyt ja kustannukset jakautuvat osapuolia tyydyttävällä tavalla (esim. Keskinarkaus & Matilainen 2010; Riistataloudesta ammattimaista liiketoimintaa 2014).

Metsästystä ja metsästysmatkailua koskevien suomalaisten tutkimusten mukaan metsästyksen kaupallistamisessa ja erityisesti metsästysmatkailun kehittämisessä olisi olennaista ymmärtää kulttuuria, jossa metsästystä on totuttu harjoittamaan. Myös muissa maissa on tehty samansuuntaisia havaintoja (ks. esim. Sigursteinsdottir ym. 2010; Dahl & Sjöberg 2010; Watts & Hunter 2010; Øian 2013; Øian & Skogen 2015). Metsästysmatkailu kaikkine puolineen voi näyttäytyä ulkoisena vaikutteena ja jopa häiriönä paikalliselle metsästyskulttuurille. Muutospaineisiin tai jo toteutuneisiin muutoksiin reagointi paljastaa jotain siitä, mitä paikallinen metsästyskulttuuri on tai ainakin on ollut yhteisöllisenä toimintana ja vaihdannan muotona. Tämä näkökulma tuo aihepiiriä koskevan keskustelun lähelle moraalitalouden tutkimusta.

Moraalitalous on tutkimusala, joka tutkii talouden merkitystä osana ihmisen ja yhteisöjen toimintaa sekä toisaalta niitä yksilöllisiä ja yhteisöllisiä normeja, käytäntöjä ja sosiaalisia tunteita, jotka jäsentävät taloudellista toimintaa (Kauppinen 2009, 10). Moraalitaloudellinen lähestymistapa on nähty hyödylliseksi tutkittaessa miten luonnonvarojen muuttuva käyttö vaikuttaa resurssiyhteisöihin ja yhteisöjen toimintaan sekä sitä, miten yhteisöt reagoivat ulkoisiin ja sisäisiin paineisiin (Hyden 2001). Moraalitalouden näkökulmasta on tutkittu perinteisten toimintatapojen tai kokonaisten yhteiskuntien muutosta (Booth 1994).

Aiemman suomalaisen ja kansainvälisen tutkimuksen perusteella väitämme, että metsästys on ollut paikallista luonnonvarataloutta, jota ovat ohjanneet paikalliset käytännöt jakaa vastuuta ja hyötyjä. Viime vuosikymmeninä metsästyskulttuuriin on tullut enenevästi kaupallisia piirteitä

toimintaympäristön muuttuessa ja erityisesti kaupallisen metsästyksen myötä. Ne nostavat esiin vaikeita kysymyksiä seurueen jäsenten oikeuksista ja velvollisuuksista suhteessa metsästysseurueeseen, maanomistajiin eli metsästysoikeuden omistajiin ja paikalliseen luontoon ja yhteisöön sekä ulkopuolisiin toimijoihin. Tässä artikkelissa tutkimme käsitteellisesti ja empiirisesti, miten paikallista metsästyskulttuuria ja sen suhdetta kaupalliseen metsästyksen voidaan ymmärtää moraalitaloudellisista lähtökohdista käsin. Erityisesti huomio kiinnitetään siihen, millaisia moraalisia jännitteitä seurueen sisällä ja suhteessa paikallisyhteisöön esiintyy. Artikkelimme tuottaa tietoa erityisesti metsästyksen kehittämisen ja kaupallistamisen edellytyksistä, mikä voi olla hyödyllistä myös muiden luonnonvara-alojen näkökulmasta.

Aluksi luomme kirjallisuuden perusteella katsauksen suomalaisen metsästyskulttuuriin ja sen viimeaikaiseen muutokseen. Tämän jälkeen esittelemme moraalitaloudellisen lähestymistavan keskeisimmät piirteet ja kehysemme suomalaisen metsästyskulttuurin analysointiin. Artikkelin empiirisessä osassa tulkitsemme neljän metsästysseuran toimintaa kehysemme kautta, tarkoituksenamme testata alustavasti moraalitaloudellisen lähestymistavan käyttökelpoisuutta tässä tutkimuskentässä. Tarkastelumme kohdistuu hirvenmetsästyksen, jota on voitu pitää yhtenä maaseudun yhteisöllisyyden keskeisenä muotona näihin päiviin asti (Anttila 1968; Saari 2013). Se on myös matkailun näkökulmasta kiinnostava tutkimuskohde.

Suomalaisen metsästyksen muutos

Suomessa ja muissa Pohjoismaissa metsästys on ollut sekä tapa hyödyntää riistaresursseja että oleellinen osa maaseudun elämäntapaa ja asukkaiden identiteettiä (Ilvesviita 2005; Keskinarkaus & Matilainen 2010; Hiedanpää ym. 2010; Saari 2013). Tarkastelussamme metsästyskulttuuri on yläkäsite moninaisille metsästystavoille ja -käytännöille sekä näihin yhdistyväälle aineelliselle kulttuurille. Metsästys on perinteisesti ymmärretty osaksi suomalaista maaseutukulttuuria. Metsästystä harjoitetaan ja

metsästyskulttuuria tuotetaan kuitenkin yhä enemmän myös paikallisen maaseutuyhteisön ulkopuolella ja mitä moninaisimmista lähtökohdista. Suurin muutos on siten osa laajempaa yhteiskunnallista – erityisesti väestön, elinkeinojen ja teknologioiden muutosta.

Suomalainen metsästäjäkunta on yksilöllisesti ja yhteiskunnallisesti aiempaa moniaineksisempi. Metsästäjistä runsas kolmannes asui vuonna 2008 haja-asutusalueilla (Forsman & Pellikka 2012) ja 68 % kertoi aloittaneensa metsästyksen maaseudulla asuessaan (Toivonen 2009). Yhä suurempi osa metsästäjistä asuu kaupungeissa ja noin 40 % metsästäjistä omistaa maata (Toivonen 2009). Metsästäjien monipaikkaisuus ja matkustaminen kodin ja metsästysalueen välillä lisääntyy ja matkustamiseen käytetään enenevässä määrin rahaa (Pellikka ym. 2012). Metsästäjäkunnan taustojen moninaistumisen myötä metsästäjien arvotukset ja toiminnalle antamat merkitykset voivat vaihdella suurestikin (Hendee 1974). Metsästyksen tyydytyksen lähteet eivät kuitenkaan ole toisiaan poissulkevia vaan enemmänkin erilaisia painotuksia, jotka voivat vaihdella yksittäisen metsästäjän kohdalla esimerkiksi tilanteen tai riistalajin mukaan (ks. Ermala & Leinonen 1995; Kellert 1978; Marvin 2010).

Suomessa metsästysoikeus on sidottu maanomistukseen. Maanomistaja voi määrätä siitä, metsästetäänkö hänen maillaan ja jos metsästetään, kuka ja millaisilla yleisillä ehdoilla. Yksityiset maanomistajat vuokraavat maansa metsästysoikeuden paikalliselle metsästysseuralle etenkin hirvenmetsästykseseen (Petäjistö & Matala 2015) ja lähes yhtä usein myös pienriistan pyyntiin, usein rahavastikkeetta. Joskus vastikkeena on esimerkiksi lihaa tai jokin muu korvaus (esim. kutsu hirvipeijaisiin). Yhtiöt (esim. metsäyhtiöt) tai kunnat vuokraavat omistamiensa alueiden metsästysoikeuden metsästäjille rahallista korvausta vastaan. Metsästysseura voi myydä vieraskortteja, jolloin esimerkiksi seuran jäsenen mukana voi metsästää seuran kuulumaton metsästäjä. Edellä mainituista järjestelyistä seuraa se, että metsästysoikeuden omistajuudessa tai haltijuudessa tapahtuvat muutokset saattavat osaltaan vaikuttaa myös metsästyksen harjoittamiseen.

Miten metsänomistajat suhtautuvat metsästyksen tulevaisuudessa? Metsänomistajien keski-ikä on noin 60 vuotta, ja eläkeläiset ovat suurin yksittäinen metsää omistava ryhmä (Hänninen ym. 2010). Omistajakunnan keski-ikä nousee ja naisten osuus omistajista kasvaa. Yhä suurempi osa omistajista on korkeasti koulutettuja ja toisilla paikkakunnilla asuvia. Metsien käyttöön ja metsien käyttöä koskevaan päätöksentekoon vaikuttaa myös se, että metsätiloista 26 % on muita kuin yhden omistajan tai puolisoiden yhdessä omistamia (emt.). Viime aikoina on keskusteltu niin kutsutusta metsämaksusta tai metsien kiinteistövero-rotuksesta. Metsän omistamiseen liittyvien kulujen lisääntyminen voi saada maanomistajat harkitsemaan metsän tuoton lisäämistä esimerkiksi metsästysmatkailun kautta.

Perinteisesti metsästyssaalis on hyödynnetty etenkin muiden kuin turkiseläinten osalta koti- ja paikallistaloudessa. Näin on myös nykyisin. Esimerkiksi vuonna 2010 saaliiksi saadusta noin 9 miljoonasta hirvenlihakilosta valtaosa, noin 72 % jäi oman kotitalouden käyttöön, 20 % kulkeutui lähipiirille, 6 % lahjoitettiin pääasiassa lihavuokrina maanomistajille ja 2 % meni myyntiin (Kankainen ym. 2014). Vuonna 2015 tehdyn metsästäjäkyselyn mukaan noin 40 % lihankäsitelyyn koulutusta saaneista metsästäjistä ei olisi valmis myymään lainkaan metsästämäänsä riistaa (Kasteenpohja 2016). Tärkeimpiä metsästäjien antamia perusteita pienelle tarjonnalle olivat Kankaisen ym. (2014) mukaan liian pieni saalis (sitä ei riitä myytäväksi), lihantarkastuttamisen vaiva ja kulu, lihan suuri tunnearvo ja pieni myyntihinta sekä maanomistajien negatiiviset asenteet hirvenlihan myyntiä kohtaan. Vuonna 2007 ravintoloiden tai lounaskahviloiden kautta kotimaista hirvenlihaa kulutettiin vain noin 2 % silloisesta saalismäärästä. Riistalihan kysyntää ei ole systemaattisesti kartoitettu, mutta sillä uskotaan olevan suurempi kysyntä kuin mitä lihaa on tarjolla (Luontoyrittäjyysverkosto 2005).

Metsästyksessä on kautta aikojen käytetty erilaisia apuvälineitä, aseita, pyydyksiä ja erilaisia tapoja jäljittää eläinten liikkumista riistan saannin parantamiseksi (Lehikoinen 2007). Riistakameroiden, koirien ja GPS-paikantimien käyttö ovat

lisääntyneet merkittävästi metsästäjien keskuudessa, samoin erilaiset kommunikoinnin apuvälineet (Pellikka ym. 2014). Yhtäältä uudet teknologiat ja metsästyskäytännöt (esim. hirvikoirien lisääntyvä käyttö) vastaavat maaseudun ikärakenteessa sekä metsästyksessä tapahtuneisiin sosiaalisiin ja kulttuurisiin muutoksiin, kuten ajomiesten vähyteen (Niemi ym. 2014). Toisaalta ne muuttavat metsästyksen käytäntöjä sekä metsästäjien paikka- ja luontosuhdetta sekä metsästyseuran sosiaalista dynamiikkaa (Pellikka ym. 2014). Hirvikoirat ovat korvanneet monin paikoin paikalliset ajomiehet, mikä on vähentänyt hirvijahdin merkitystä kylätoiminnassa. Toisaalta riistakamerat mahdollistavat riistahavainnoinnin ja GPS-paikatimet metsästyksen osallistumisen myös metsästyalueiden ulkopuolella asuville tai liikuntarajoitteisille (etäläsnäolo). (Pellikka ym. 2014). Teknologian hankkiminen on myös taloudellinen kysymys, ja se voi asettaa seurat ja seurojen jäsenet eriarvoiseen asemaan.

Viime vuosina metsästyksen välinemarkkinat ovat monipuolistuneet ja kansainvälistyneet. Metsästävästä asiakkaista hyötyvät etenkin polttoaineiden ja kulkuneuvojen kauppiat, vaatetus- ja varusteyritykset sekä aseita ja ammuksia myyvät yritykset. Metsästäjien kulutus on mittavaa. Esimerkiksi vuonna 2008 metsästäjät käyttivät rahaa metsästykseen liittyen arviolta 220 miljoonaa euroa (Toivonen 2009), kun huomiotta jätettiin koiriin ja elintarvikkeisiin liittyvä kulutus. Vuoden 2010 hirvenmetsästyksen tuotantokustannus oli arviolta 24 euroa kilolta (Kankainen ja Saarni 2014). Myös seurasolla tehdään investointeja, joilla pyritään parantamaan metsästyksen toimintaedellytyksiä. Useat seurat ovat rakentaneet laavuja, lahtivajoja ja kylmätiloja, joista etenkin jälkimmäisten rakentaminen edellyttää seuroilta huomattavia investointeja ja talkootyötä. Suomessa toimii kaiken kaikkiaan jo 200 metsästyspalveluja tarjoavaa yritystä ja yrittäjää, ja ne ovat keskittyneet erityisesti Keski- ja Itä-Suomen, Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin alueille (Meriläinen & Rutanen 2014). Pelkästään Pohjois-Suomessa, jossa kaikilla asukkailla on oikeus metsästää valtion

mailla (ML 8 §), metsästystä markkinoivia pien- ja mikroyrityksiä on noin 120 (Keskinarkaus ym 2009). Monenlainen taloudellinen toimeliaisuus metsästyksen ympärillä on siis lisääntynyt.

Metsästystä ohjaavat myös monet säännökset. Tällaisia lakeja ovat metsästys- ja riistahallintolait, riistanhoito- ja pyyntilupamaksuja koskeva laki ja lukuisat metsästystä koskevat asetukset, sekä myös esimerkiksi luonnonsuojelu- ja eläinsuojelulait. Ne määrittelevät pyyntilupiin, metsästykseseen liittyvien organisaatioiden kuten Riistakeskuksen ja Alueellisten riistanhoitoyhdistysten tehtävät. Näiden organisaatioiden rinnalla elintarvikelainsäädäntö ohjaa osaltaan myyntiin menevän riistalihan käsittelyn ja säilytyksen paikallisia toimintatapoja (Evrira 2012). Jos metsästäjien käyttämässä lahtivajassa halutaan käsitellä tarkastettua riistaa, sille voidaan hakea hyväksyminen riistan käsittelylaitokseksi. Evriran hyväksymän lahtivajan rakentaminen merkitsee metsästykselle usein huomattavia investointeja ja uudenlaisten saaliin käsittelytapojen omaksumista. Säännösten lisäksi myös esimerkiksi riistahallinnon ja metsästäjäjärjestöjen neuvonnalla normitetaan metsästäjien hyviä toimintatapoja. Suomen Metsästäjäliitto toimii aktiivisesti neuvon ja ohjaten etenkin seurojen paikallista toimintakulttuuria. Metsästäjäliitto on esimerkiksi lanseerannut metsästyseurojen mallisäännöt ja sopimusperusteista metsästysoikeuden vuokraamiseen.

Myös luonnonympäristössä tapahtuvat muutokset vaikuttavat välillisesti metsästyksiin. Esimerkiksi nuoren metsän määrä ja ilmaston lämpeneminen voivat vaikuttaa riistalajien levinneisyyteen ja esiintymistiheyksiin sekä peto-saalislajisuhteisiin (MMM 2013). Asutuksen levittäytyminen sekä metsätalouden ja maatalouden maankäytön muutokset voivat vaikuttaa monin tavoin riistalajiyhteisöihin (Pellikka ym. 2006) ja myös metsästyalueiden yhtenäisyyteen tai pirstaloitumiseen ja sitä kautta metsästyksikäytäntöihin (ks. Hiedanpää & Pellikka 2010).

Moraalitalouden näkökulma metsästyksen

Moraalitalouden ytimessä ovat kysymykset siitä, mikä on taloudellisen toiminnan moraalinen tavoite ja miten se saavutetaan. Talouden tavoitteita pohti jo Aristoteles antiikin Kreikassa (Kauppinen 2009: 9). Hän nosti voittoa tavoittelemattoman kotitalouden sosiaalisuuden korkeimmaksi muodoksi. Tällainen järkevä taloudenhoito eli *ekonomike* tuotti Aristoteleen mielestä puitteet hyvälle elämälle ja palveli ihmisen ”luonnollisia tarpeita” ja inhimillisen elämän monipuolista toteutumista. *Ekonomike* erosi niin kutsutusta rikkautenhankintataidosta (*khrematistike*), jonka tavoitteena oli pelkästään varallisuuden kasvattaminen. Sitä Aristoteles piti paheellisenä ja moraalittomana. Rikkautenhankintataidon tuli olla ainoastaan järkevän taloudenhoidon väline, ei tavoite itsessään. (Aristoteles 1991).

Moraalitalouden *käsitteen* esittelijöinä pidetään kuitenkin erityisesti Edwar Palmer Thompsonia ja James Scottia. Heistä Thompson tarkasteli tutkimuksessaan englantilaisten talonpoikien liikehdintää 1700-luvulla (Thompson 1991). Thompsonin mukaan liikehdinnän takana oli traditionaalisten arvojen ja oikeuksien puolustaminen. Hän käytti talonpoikien harjoittamasta taloudesta käsitettä moraalinen talous erotuksena poliittisesta taloudesta, joka viittasi liberalismiin ja vapaisiin markkinoihin. James Scott puolestaan tarkasteli Aasian talonpoikien taloutta ja sitä, miten globalisaatio vaikutti heidän toimeentulostrategioihinsa (Scott 1976). Hän havaitsi, että talonpoikien toimintaa säätelivät yhtäältä vastuullisuuden ja toisaalta kotitarvetalouden harjoittamiseen liittyvä etiikka.

Moraalitalouden yleisempää teoriaa ja modernin yhteiskunnan tutkimuksen käsitteistöä on kehittänyt erityisesti brittiläinen taloustieteen ja poliittisen ekologian tutkija Andrew Sayer. Hän on hakenut vaikutteita myös liberaaleilta talousajattelijoilta, esimerkiksi Adam Smithiltä ja Friedrich von Hayekilta, ja tarkastellut moraalitaloutta ensisijaisesti kritiikkinä usklassiselle, yksilön suvereeniuutta

ja rationaalisuutta korostavalle taloustieteelliselle tutkimukselle (Sayer 2000; 2004). Sayer korostaa talouden kiinnittyneisyyttä sosiaalisiin suhteisiin ja kulttuurisiin konteksteihin ja nostaa taloudellisen käyttäytymisen keskiöön normit ja tunteet. Ne hän ymmärtää Aristoteleen tavoin laajasti, toiminnan jaettuna ja koettuna hyvytenä suhteessa ihmisen tarpeisiin ja hyvinvointiin.

Moraalitalous yhdistetään usein ei-kapitalistisiin järjestelmiin, joissa ainakin pääosa tuotteista tuotetaan ja käytetään paikallisissa kotitalouksissa tai lähipiirissä. Saaduista tuotteista tai palveluksista maksetaan toisilla tuotteilla tai vastapalveluksilla heti tai tulevaisuudessa. Vastapalveluksia voivat olla esimerkiksi kiitollisuuden ja uskollisuuden ilmaukset. Ainoastaan ylijäämätuotteet myydään markkinoilla. Varallisuuden kartuttaminen ei ole tavoitteena (vrt. Aristoteles). Boothin (1994) mukaan tällainen tiettyyn paikkaan kiinnittynyt talous on usein näkymätöntä: talous sisältää monia ei-taloudellisia arvoja ja se on kietoutunut perhe- ja sukulaisuussuhteisiin eikä muodosta erillistä yhteiskunnan osa-aluetta. Vaikka moraalitalous liitetään yleensä perinteisiin yhteisöihin tai yhteiskuntiin, Sayerin (2000) mukaan moraalit on läsnä kaikessa taloudellisessa toiminnassa. Talous on moraalista, sillä kaikilla toimijoilla on ainakin jonkinlainen käsitys siitä, etteivät he voi tehdä kaikkea mitä ei ole erikseen kielletty, vaan että heidän toimintaansa ohjaavat moninaiset yhteisölliset tapoina ilmenevät vastuut ja oikeudet. Tästä seuraa, että moraalit on kulttuurista.

Erotamme moraalitalouden lähestymistavasta kolme yhteen kietoutuvaa näkökulmaa, jotka katsomme keskeisiksi metsästykskulttuurin ja sen muutoksen ymmärtämisessä: oikeudet ja velvollisuudet; yhteisön ja yksilön väliset suhteet sekä paikallisuus ja ylipaikallisuus.

Staerklen ja Doisen mukaan *oikeudet* määrittelevät edut ja edunsaajat, ja ne on usein kirjattu esimerkiksi sääntöihin, sopimuksiin ja lakeihin. Heidän mukaansa oikeudet ovat usein kollektiivisesti hankittuja etuisuuksia, ja taustalla voi olla eri ryhmien välisiä pitkäjänteisiä kamppailuja. Oikeuksilla pyritään ristiriitojen sääntelyyn esimerkiksi

määrittelemällä virallisesti oikeutetut edut. Oikeuksiin voi kuitenkin sisältyä myös tiettyjä velvollisuuksia (Staerkle & Doise 2005, 280–285; 292–293.)

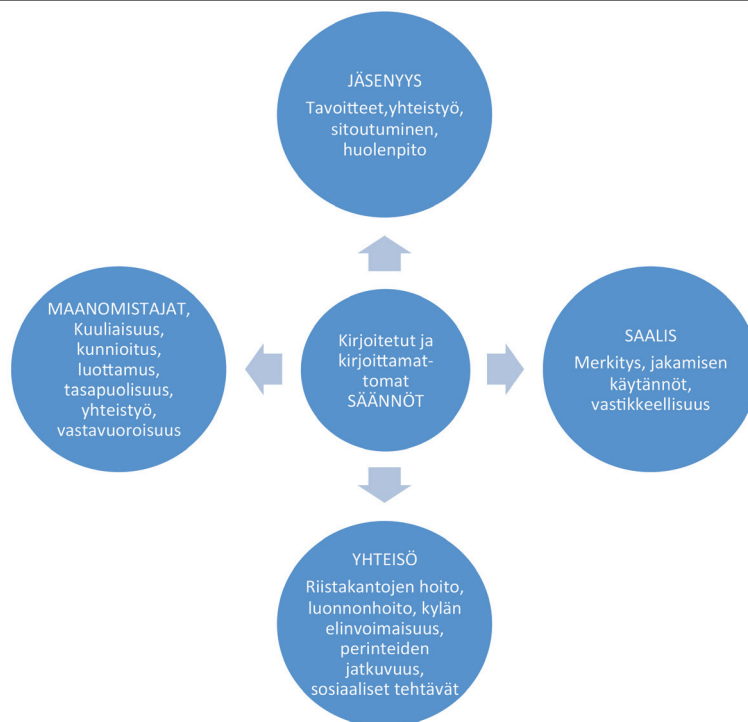
Velvollisuuksien alkuperän taas on sanottu olevan ennen kaikkea yhteisöissä, kirjoittamattomissa säännöissä ja odotuksissa (emt. 281). Ne ovat usein hiljaista, käytäntöjen kautta välittyvää, mutta toisinaan myös suullisesti kommunikointua jäseniltä toisille siirtyvää ymmärrystä siitä, mikä on vastuulliseksi ja suotavaksi katsottavaa toimintaa. Staerklen ja Doisen mukaan velvollisuudet pitävät yllä yhteisön sisäistä järjestystä ja siten yleensä tukevat ryhmän pysyvyyttä (emt. 288–289). Velvollisuuksien etiikka perustuu oletukseen, että esimerkiksi metsästysseuran jäsenet ovat sitoutuneet ”seuran tapojen” tai ”hyvien metsästyskäytäntöjen” noudattamiseen ilman, että näitä tapoja on yksilöity säännöissä. Sosiaalinen yhdenmukaisuus auttaa velvollisuuksien noudattamisessa, vaikka vastakkaisuuksia ja ristiriitoja voi kuitenkin esiintyä myös niissä yhteisöissä, joissa sosiaalisista normeista ollaan melko yksimielisiä. Velvollisuuksien noudattamatta jättäminen voi johtaa jopa ryhmästä erottamiseen tai ainakin kielteisiin arvioihin niistä jäsenistä, jotka eivät täytä velvollisuuksiaan.

Yhteisöistä on monia määritelmiä. Tässä nojautumme Ferninand Tönniesin klassiseen jakoon yhteisöjen muodoista (ks. esim. Töttö 1996). Näistä ensimmäistä, *Gemeinschaftia*, luonnehtii sukulaisuussuhteiden, paikallisuuden ja yhteisten intressien luoma yhteisyys, johon kuuluu huolenpito yhteisön jäsenistä, *yksilöistä*. Sen sijaan *Gesellschaft*, joka vastaa pikemminkin yhdistystä tai yhteiskuntaa, perustuu ennen muuta ihmisten rinnakkaiseloon, jota voivat sävyttää myös yksilöllisten etujen tavoittelu ja kilpailu. Useimmiten yhteisöillä tarkoitetaan ihmisten muodostamaa yhteenliittymää, mutta myös ympäristö (ympäristö luonto) voidaan katsoa osaksi yhteisöä (Sayer 2000). Tällöin myös kysymykset oikeudenmukaisuudesta laajenevat sosiaalisista näkökohdista ympäristöön ja näiden välisiin suhteisiin. Suomalaiset metsästysseurat ovat ensisijaisesti olleet Tönniesin tarkoittamia *Gemeinschafteja*, paikallisia yhteenliittymiä.

Yhteisön tavoin *paikallisuus* on moniulotteinen, jossain määrin myös paradoksaalinen ja osittain yhteisöön palautuva käsite (ks. Hiedanpää 2013). Metsästyksen keskeiset resurssit, metsästysmaa ja riista, ovat tiettyyn paikkaan sidottuja. Metsässä liikkuminen, yhdessä tekeminen ja sitä kautta syntyvät muistot voivat edistää tai vahvistaa ihmisten suhdetta paikkaan ja kuulumista paikallisyhteisöön. Riistan havainnointi on teknologian ansiosta jo joiltakin osin paikasta riippumatonta, ja yhä suurempi osa metsästäjistä ja metsän omistajista asuu metsästyksensä ulkopuolella (Pellikka ym. 2012). Myös metsästyksistä koskeva ohjaus, valvonta ja neuvonta tapahtuvat pitkälti metsästyksalueen ulkopuolelta. Metsästyksellä on siten *ylipaikallisia* ulottuvuuksia, mutta koska metsästys-oikeus ja -tapahtuma on sidottu tiettyyn alueeseen, metsästys ei voi koskaan irrottautua paikallisista kiinnikkeistään.

Moraalitaloudesta markkinatalouteen?

Moraalitalous korostaa siis yksilön toimintaa ohjaavia sosiaalisia (yhteisöllisiä, paikallisia) normeja, käytäntöjä ja tunteita. Markkinataloudessa puolestaan korostuvat usein yksilöiden tai ylipaikalliset tavoitteet yhteisöjen tavoitteiden sijaan. Tuotteiden ja palvelujen vaihtoarvon perustana eivät ole yhteisön tai edes yksilön tarpeet, vaan niitä määrittelevät monet muut seikat, kuten resurssien niukkuus, tuottavuus ja joustavuus. Markkinataloudessa taloudelliset suhteet ulottuvat yli paikallisen elämisen maailman syrjäyttäen paikalliseen kulttuuriin kiinnittyneitä moraalisia normeja ja tunteita. Tällainen taloudellinen toiminta ei siten välttämättä johda paikallisen hyvinvoinnin lisääntymisen. Moraalitalouden ja markkinatalouden eroista huolimatta Sayer varoittaa niiden vastakkainasettelusta sekä liioittelusta markkinoiden moraalisia vaikutuksia. Hän myös huomauttaa, että käsitykset siitä, mikä on eettisesti hyväksyttävää taloudellista toimintaa, vaihtelevat ajan kuluessa: Kaikki menneisyyden normit eivät kestäisi enää tänä päivänä päivänvaloa ja uusia normeja luodaan taloudellisten järjestelmien kehittyessä. (Sayer 2000)

Kuva 1. Metsästyksen moraalitalouden ulottuvuudet.

Moraalitalouden ytimessä ovat taloudellista toimintaa ohjaavat normit. Ajan kuluessa monet normatiiviset kysymykset velvollisuuksista ja oikeuksista kuitenkin unohdetaan tai sivuutetaan, ja resurssien jakoa ohjaavista säännöistä tulee normaaleja ja luonnollisia, eikä niiden perusteita lausuta enää ääneen (Thompson 1996; Sayer 2000). Nämä perusteet voivat kuitenkin nousta pintaan, jos toimintaympäristössä tapahtuu muutoksia tai häiriöitä. Muutos toimintatavoissa voi olla seurausta ulkopuolisista tekijöistä (markkinoiden kehitys, lainsäädäntö), mutta se voi olla lähtöisin myös yhteisön sisältä (esimerkiksi ikärakenne). Yhteisöön voi tulla uusia toimijoita, joiden erilaiset tavoitteet ja toimintatavat haastavat aiemmat tavat niihin liittyvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen horjuttaen yhteisön vakautta. Vastavuoroisuus, sosiaalisiin suhteisiin ja kirjoittamattomiin sääntöihin perustunut resurssien käyttö ja jako ei uudessa tilanteessa välttämättä toimi, vaan olisi kyettävä luomaan uudenlaisia toimintatapoja normeineen. Miten paikalliset taloudelliset järjestelmät ja toimijat reagoivat muutoksiin:

sopeutumalla, uudelleenorganisoidumalla vai vastustamalla (vrt. Scott 1976)? Millaisia (uudelleen)tulkintoja oikeuksista ja vastuista tehdään muutoksen myötä? Seuraavassa tarkastelemme näitä kysymyksiä hirvenmetsästyksen kentässä.

Aineisto ja menetelmät

Hirvenmetsästyksen nykymuotoisena seuruemetsästyksenä alkoi vasta sotien jälkeen, jolloin suuri osa nykyisistä metsästyksensuoroista perustettiin. Seurojen perustamisen yhtenä taustavaikuttimena oli vuoden 1954 säädös, joka edellytti vähintään 1000 hehtaarin aluetta hirven metsästämiseksi. Näin suuren metsästyksialueen perustamiseksi ja lupien saamiseksi metsästäjien oli järjestäytyttävä (Ilvesviita 2005). Tämä järjestely myötävaikuttanut myös niin kutsutun ajoketjumetsästyksen yleistymiseen. Ajoketjumetsästyksellä tarkoitetaan sitä, että tietyltä metsälohkolta tehtyjen hirvihavaintojen pohjalta muodostetaan lohkon reunoille tai sisään ampuijen passiketju, jota kohti hirvien on tarkoitus karkota,

kun ajomiehet kävelevät ketjuna lohkon läpi. Tällaiseen metsästyksen ovat voineet osallistua myös metsästyskortittomat kyläläiset ja muut metsästyksestä tai ulkoilusta kiinnostuneet.

Tutkimuksemme kohdistui neljän keskusomaalaisen metsästysseuran toimintaan ja toimintatapoihin. Seurueiden valinta pyrittiin kohdistamaan siten, että ne edustivat sijainniltaan (syvä maaseutu/kaupungin läheisyys), järjestäytymiseltään (seura vs. seurue¹) ja tavoitteiltaan erilaisia seuroja. Haastattelimme näiden metsästysseurojen edustajia (haastattelut #1–#4): haastateltavista kolme oli metsästysseuran puheenjohtajia ja yksi aktiivinen metsästysseuran jäsen. Kasvokkain tehdyissä haastatteluisa teemoina olivat hirvenmetsästyksen käytännöt eri näkökulmista, ja niissä käsiteltiin jäsentilannetta, seuran toimintaa, jahdin järjestämistä, sääntöjä ja tulevaisuudennäkymiä sekä seuran roolia ja yhteistyötä paikallisella tasolla. Lisäksi haastattelimme kahta asiantuntijaa (haastattelut #5–#6), joista toinen toimi riistatalouden kehittämisen parissa ja toinen metsästyksen aluehallinnossa. Nämä haastattelut avasivat hirvenmetsästykskulttuuria ylipaikallisesta näkökulmasta. Viiden eri teeman osalta analysoimme haastatteluaineiston laadullisesti moraalitaloudellisen viitekehäyksen näkökulmasta: säännöt, jäsenyys, saalis, maanomistajat, yhteisö (Kuva 1.). Kiinnitimme huomion siihen, millaisia ilmenemismuotoja viitekehäyksen mukaiset näkökulmat – oikeudet ja velvollisuudet sekä yksilö ja yhteisö näitä läpäisevänä teemana – saivat seurojen toiminnassa ja niiden edustajien puhetoissa. Haastattelujen tarkoituksena oli luoda esiyymmärrystä moraalitalouden lähestymistavasta metsästyksessä. Artikkelin tuloksia voidaan hyödyntää mahdollisissa jatkotutkimuksissa, joissa pyritään tuottamaan laajemmin seurakenttään yleistettävissä olevaa tietoa.

1 Metsästysseura on rekisteröitynyt seura, metsästysseurue ei ole. Seurueella voi kuitenkin olla säännöt. Artikkelissa käytämme tästä lähtien ainoastaan seura, vaikka yksi haastatelluista seuroista ei ollut rekisteröitynyt.

Moraalitalous hirvenmetsästykskulttuurissa

Oikeudet ja velvollisuudet

Useimmiten hirvenmetsästystä harjoittaa Suomessa rekisteröitynyt metsästysseura tai rekisteröimätön seurue, jonka kirjoitetut ja kirjoittamattomat säännöt määrittelevät toimintatapoja. Kaksi haastatelluista seuroista oli rekisteröityjä yhdistyksiä, kaksi rekisteröimättömiä. Rekisteröityjen seurojen kirjoitettujen sääntöjen tulee olla yhdistyslain periaatteiden mukaisia. Monet seurueet ovat käyttäneet Suomen Metsästäjäliiton mallisääntöjä, joissa säädetään muun muassa metsästykskäytännöistä (kuten koirien käytöstä), työnjaosta, osallistumiseen liittyvistä oikeuksista, velvollisuuksista ja korvauksista, saaliin jakamisesta, yhteistoiminnasta jne. (www.metsastajaliitto.fi/node/78).

Säännöt ohjaavat rekisteröityneiden metsästysseurueiden toimintaa, mutta myös rekisteröimättömillä seuroilla voi olla kirjoitetut säännöt. Haastatteluisa ilmeni selvästi se, miten yksityiskohdissa ja periaatteiden käytännön soveltamisessa on kuitenkin liikkumavaraa, ja sääntöjen ohella tai niiden sijaan metsästyksen toteuttamista ohjaavat monet vanhat tavat (#2, #4). Metsästyksistä koskevista asioista keskustellaan ja päätöksiä tehdään paitsi seuran sääntömääräisissä kokouksissa myös vapaamuotoisemmin nuotion äärellä tai kodalla. Erällä haastateltavalla oli kokemus, että tämän lisäksi asioista päätetään jossain muualla pienemmän porukan kesken (#4). Yhdessä seurueessa oli luotu uudenlaista kokoukskulttuuria. Kokoukset järjestettiin uudella metsästysmajalla ja apuna käytettiin videotykkiä. Kokouspöytäkirjan luonnos kirjoitettiin näkyville kokouksen edessä, jolloin kaikki saattoivat seurata keskustelun kulkua ja päätöksentekoa ja kysyä, mikäli asiat jäivät epäselviksi. Tällaisen menettelyn uskottiin varmistavan päätöksenteon läpinäkyvyyden (#1).

Sääntöjen luomisen tavat vaihtelevat jonkin verran metsästysseurasta toiseen. Parin seurueen jäsenillä oli halukkuutta yksityiskohtaisempien sääntöjen kirjoittamiseen. Kirjoittamattomien sääntöjen kirjaaminen säännöiksi voidaan kokea

kuitenkin liian sitovaksi; mahdollisuus tapauskohtaiseen harkintaan haluttiin säilyttää:

Mä yritin tehdä hirviporukan säännöt, mutta ei se oikein saanut tulta allensa... Eletään näitten ”hyväksi havaittujen tapojen” mukaan.

Mitä olisit ehdottanut sääntöihin?

Mä olisin vaan kirjannut nää ylös, mitä on sovittu ja mitkä kulkee isältä pojalle... olisin vaan kirjannut ne ylös. Se tuntuu vanhoista miehistä, että kun kaikki on paperilla, se on hankalaa. (#2)

Eräs haastateltava (#4) totesi, että sääntöjen kirjoittaminen ”auki” ja erilaisten asioiden hinnoittelu (esim. metsäautoteiden käyttö) voi koitua yhteisöllisyyden tuhoksi. Yleispätevien ja tasapuolisten sääntöjen luominen ja jo pelkästään niistä keskusteleminen koetaan vaikeaksi. Tällöin joudutaan ottamaan kantaa oikeuksien muodostumisen historiallisiin perusteisiin ja niiden tasapuoliseen jakautumiseen. Esiin voi nousta myös muita kiistanalaisia asioita maankäyttöön tai yhteistyöhön liittyen.

Saalis

Lihaan liittyy paljon kulttuurisia merkityksiä, ja eräs haastateltava arveli sen olevan merkityksellistä erityisesti vanhemmille sukupolville; nuoremmat sukupolvet ovat kiinnostuneimpia monista muista metsästyksen tavoitteista (#2), mutta myös lihan kulinarisesta käytöstä (#5, #6).

Saaliin reilua jakamista on pyritty varmistamaan monin tavoin. Lihan jakoa koskevat periaatteet ja menettelytavat on kirjattu usein myös seurueen sääntöihin. Osassa seurueista osuuden voi ostaa vuosittain ja hirvenliha jaetaan tasan kaikkien osakkaiden kesken fileitä myöten. Liha-kasat punnitaan ja arvotaan. Lihaosuuden voi esimerkiksi kertaluonteisesti menettää, mikäli ei ole osallistunut jahtiin sinä päivänä, kun hirvi on kaadettu. Osuudelle pääsemisen edellytys voi olla sidottu paitsi metsästyssuurueen jäsenyyteen myös maanomistukseen tai sukulaisuus- tai tuttavuus-suhteisiin, joita sääntöihin ei haluta tai voida kirjata, eikä niistä aina voida edes puhua (#4).

Lihaosuuden tai jäsenmaksujen soveltamisessa voidaan lisäksi joutua käyttämään tapauskohtaista harkintaa.

Nyt keskustelua on käyty siitä, että jos perheeseen kuuluu useampi lapsi, joka metästää tulee siihen seuraan, joutuuko jokainen maksamaan [jäsenmaksun.] Meillä on tällöinen liittymismaksu, aika suurikin. (#3)

Vaikka saalis on periaatteessa jakotoimituksen jälkeen henkilökohtaista omaisuutta, sen käyttöön voi liittyä tiettyjä kirjoittamattomia sääntöjä. Usein oletuksena on, että saalis käytetään itse tai perheen piirissä ja että sitä ei saa myydä ulkopuolisille (#4, #5). Perustelut voivat liittyä joko lihan vastikkeettomuuteen (liha on saatu lähes vastikkeetta, on väärin myydä sitä eteenpäin) (#3) tai ajatukseen siitä, että se on paikallista luonnonvara, joka tulisi myös käyttää paikallisesti (#4), tai että lihan myyminen ei saisi olla metsästyksen ensisijainen motiivi (#2).

Jos näin sanotaan, periaatteessa se pitäisi ite käyttää. Joillekin olen joskus sanonut, ne kun on myynyt lihaa, että jos myytte lihaa, tehkää se ainakin sillä lailla, ettei se ole kauheen näkyvää. Ehkä se on jokasen oma asia, mitä hän sillä lihaosuudelleen tekee. Suositeltavaa on, että sitä ei myytäisi.

Mikä siinä on se perustelu?

Minun mielestä se, että kun saadaan se metsästyksmaa melkeen sanotaankin että vastikkeetta niin se on väärin ottaa rahaa siitä. Sen minä ymmärrän, jos sitä lihaa on niin paljon, että et itse pysty käyttämään, miksei sitä voi ihminen antaa toiselle sitä lihaa ilmaiseksi. (#3)

Osa lihasta voidaan antaa maanomistajalle kiitokseksi maanvuokrasta ja osa varata peijaisiin. Lihan myynnillä on voitu myös rahoittaa seurueen investointeja, kuten lahtivajojen rakentamista joko tarvikkeisiin vaihtamalla tai myymällä (#1). Seurueet olivat tiedostaneet, että lihan myynnin tulee olla vain tilapäistä, koska metsästyks tapahtuu usein vastikkeetta vuokraamalla.

Maanomistajilla on keskeinen määräysvalta metsästyssuuroissa, mikä tuli esiin useissa eri yhteyksissä: *Maanomistaja on kuningas* (#1). Maanomistajien ääni tulee yleensä hyvin kuulluksi, koska he ovat usein myös metsästyssuurueen jäseniä. Muiden

maanomistajien oikeuksia ja näkemyksiä pyritään ottamaan huomioon, jotta metsästyksmaiden vuokraus ja käyttö eivät vaikeutuisi. Luottamuksellisen suhteen luomiseksi ja ylläpitämiseksi eräässä seurueessa laadittiin vuosittain kirje, jossa maanomistajille kerrottiin seuran kuulumisia. Joissakin seuroissa toimitetaan lihaa erikseen niille maanomistajille, joiden maalle hirvi oli kaatunut. Tämä toimintatapa on kirjoitettu myös Suomen Metsästäjäliiton mallisääntöihin. Vastavuoroisuus ilmenee myös esimerkiksi riistanhoidossa: monet seurukset perustuvat riistapeltoja maanomistajien maille ja eräs seurue on jättänyt pari hirvilupaa käyttääkseen ne jahtikauden loppupuolella, kun hirvet olivat asettautuneet talvilaitumille (#3). Taimikkovahinkojen välttämiseksi kaatuneiden hirvien noutamisessa pyrittiin noudattamaan erityisen suurta varovaisuutta (#3).

Yhteistyö paikallisten maanomistajien kanssa oli haastatelluissa seuroissa sujunut pääosin kitkatta. Seuran täytyy kuitenkin vaalia suhdetta maanomistajiin ja erityisesti siitä edellä mainitusta syystä, että metsästyksmaa on saatu lähes vastikkeetta seuran käyttöön. Seura ei saanut käyttää sitä taloudelliseen toimintaan. Siksi lihan myyminen ja kaikki muu metsästyksen nimissä tapahtuva kaupallinen toiminta on oltava hyvin pienimuotoista ja satunnaista. Eräs seuroista oli purkittanut lihaa ja myynyt sen, mutta lahjoittanut rahat riistanhoitoyhdistyksille. Mikäli metsästykskaupallistetaan, maanvuokra-asiaan on haettava uusia ratkaisuja:

Kattosin sen monessa seurassa rajoittavaksi tekijäksi sen, mitä mieltä maanomistajat tulee olemaan siitä, että seuran alueella järjestetään kaupallisia jahteja. Jos maanomistajat ei hyödy niistä mitään, niin ajattelin, että siitä tulee se ongelma. Jos maanomistajat tulevat jatkossa perimään rahallista vuokraa, [metsästyksmaasta] silloinhan kaupallisessa jahdissa ei ole mitään ongelmaa, mutta jos maa se vastikkeetta luovutetaan, sit siinä on. (#3)

Tosin seuran maanomistajajäsenet itsekin eivät välttämättä olleet kovin suopeita sellaiselle yrittäjätoiminnalle, joka vähentäisi heidän omia metsästyksmahdollisuuksiaan (#2, #3, #4). Seurukset keräävät rahaa suurilla investoinneilla kuten esimerkiksi lahtivajaa varten myös muilla tavoin, kuten

talkootyöllä paikallisissa tapahtumissa. Seurueiden taloudellinen toiminta voi saada metsästyksmaiden maanomistajat miettimään, mitkä ovat heidän oikeutensa mahdolliseen voittoon:

Yks maanomistaja kuuli että saatiin niin hyvä tulos ralleissa, että toivoi että voitais ajaa joku murskekuorma tohon tielle. Ensimmäinen kerta seuran historian aikana. (#2)

Yhteisö ja yksilö

Metsästyksseurat ovat perinteisesti olleet paikallisia yhteisöjä. Niiden jäsenet ovat asuneet metsästyksmaiden sisällä tai äärellä. Nykyisinkin hyvin monilla seuroilla on joko sääntöihin kirjoitettuja tai kirjoittamattomia jäsenyysvaatimuksia maanomistukseen ja asuinpaikkaan liittyen (Vikberg ym. 2002). Haastatellut metsästyksseurat kärsivät ”ukkoutumisesta”, mutta uusien jäsenten rekrytointi ei välttämättä ole kovin suoraviivaista: jäsenyys saattaa edellyttää sääntömuutoksia, jotka koetaan vaivalloisena ja monimutkaisena prosessina (#2). Uuden jäsenen tulee olla seuraan kaikin puolin persoonana sopivaksi katsottu ja osoitettava sitoutuneisuutensa koejäsenyyden aikana:

Ja siinä on vielä tavallaan yks erittäin tärkeä asia siinä, että se on aktiivista se koejäsenen toiminta talkoissa ja muualla, että opitaan tuntemaan henkilö, jos on kylälle vasta muuttanu, ettei sitten suin päin valita jäseneksi...kukaan ei tunne, minkälainen kaveri on kyseessä. (#3)

Jäseniltä odotetaan vastuunkantoa seurueen töistä. Lojalisuuden vaatimus ilmenee usein myös metsästyksseurojen säännöissä (ks. (www.metsastajaliitto.fi/node/78)). Jäsenen muodollisena erottamisperusteena voi olla se, ettei hän hoida velvollisuuksiaan eli ei esimerkiksi suorita jäsenmaksuja tai noudata päätöksiä; ei tue toiminnallaan yhteisönsä jatkuvuutta esimerkiksi vuokraamalla metsästysoikeutta seuralle omistamiltaan alueilta; toimii seuransa tarkoituksien vastaisesti esimerkiksi suuttamalla tietoisesti maanomistajia tai suoranaisesti vahingoittaa seuraa vuokraamalla metsästyksmaita omiin tai muiden yhteisöjen nimiin.

Seuran sääntöjen noudattaminen ja yhdessä tekeminen ei välttämättä sovi kaikille. Eräs haastateltava arvioikin, että seuruemetsästyksen valikoituvat usein vain sellaiset henkilöt, jotka ovat ylipäänsä valmiita yhteisölliseen toimintaan (#3) eli toimintaan, jonka tavoitteet asettuvat yksilöiden omien tavoitteiden edelle. Hirvijahdin lisäksi metsästyksen liittyy myös paljon muuta talkootyötä vuoden mittaan. Haastateltavat toivat esiin, että metsästyksen toimintaan osallistuminen joutuu lisääntyvässä määrin kilpailemaan monien muiden ajanviettopojen ja yksilöllisten tavoitteiden, kanssa.

Se on hankala kysymys sinällään, että saatas siihen aktiivisia henkilöitä. Se tuntuu siltä, että nykyään kaikki ajattelee vaan itteensä, kaiken pitää pyöriä [itsen ympärillä] se on minä itse -ajattelua ja tämänönen metsästyseuratoiminta minun mielestä on sitä, että pitäis ajatella koko seuraa, kokonaisuutta. Välillä pitää uhrautua ja tehdä jotain, vaikka se ei välttämättä niin mukavaa olisikaan. Ei se muuten toimi. Ei saa ottaa kakusta vaan niitä parhaita paloja. (#3)

Jotta talkootyöt tulisi tehtyä ja niihin liittyvä osallistumisvelvollisuus jaettava reilulla tavalla jäsenten kesken, eräässä seurueessa oli päädytty riistakorttien käyttöön. Riistakorteilla kerätään pisteitä erilaisista riistanhoitotoista, ja pisteitä voi saada myös esim. jos hankkii uusia maanvuokraajia (ks. Koejäsenen riistakortti 2015). Riistakorttien käyttö ei haastateltavan (#3) mielestä kuitenkaan ole järjestelynä ihanteellinen, sillä sitä ei välttämättä koeta vapaaehtoisuutta korostavana ja kannustavana vaan pikemminkin vapaamatkustajuutta karsivana, velvollisuuksia korostavana:

Ne tuli sen takia pistesysteemit siihen tavallaan...osa ei tehny tavallaan juuri mitään, vaan nautti muitten työstä ja hedelmistä. Ne oli vapaamatkustajia hirvitouhussa. Jos oli huono keli jäätettiin peiton alle, ei käyty metsässä, käytiin [liha] laatikko hakemassa sieltä. Sen takiahan ne on tullu ne säännöt. Mutta onko se nykypäivää enää? Pitäs olla joku porkkana. Tää on keppiä, mitä me tarjotaan. (#3)

Metsästyksen sitovuus tiukkoine osallistumisvaatimuksineen voi johtaa paitsi taloudellisiin seuraamuksiin myös jäsenen syyllisyyden tunteisiin ja jopa metsästyksestä luopumiseen (#4). Jäsenmäärän säilyttämiseksi seurueiden on

siten tasapainoiltava riittävien vapauksien ja velvollisuuksien välillä. Haastatelluissa seurueissa oli kussakin vain muutamia jäseniä, jotka eivät asuneet paikkakunnalla ja useimmiten heilläkin oli aiempia sidoksia kylään. Ulkopaikkakuntalaisten osallistuminen ja sitoutuminen seuran toimintaan sai usein kiitosta, vaikka pientä nälääkin esiintyi:

Onko teillä omia sääntöjä siitä, miten pitää osallistua jälkikäsitteilypuuhiin?

Aina sääntöjä on, mutta miten ne toteutuu. En tiä. Se ongelma onkin nykyin sunnuntaina, pitkämatkalaiset tahtoo lähteä karkuun täältä hyvin herkästi, kattoo kahden aikaan kelloa, pitää lähteä kotia ajoissa. Me ollaan kotona suunnilleen samaan aikaan sen kanssa: hirvi kaatuu kolmen aikaan, ne hakee sen metsästä ja nylkee ja pesee paikat. (#1)

Jäseniltä odotetaan tiettyjen velvollisuuksien hoitamista, mutta vastavuoroisesti seurue kantaa myös jäsenistä ja heidän hyvinvoinnistaan vastuuta. Pitkään seurassa mukana olleille jäsenille koetetaan löytää sopiva rooli jahdissa, jotta he voisivat olla yhteisössä mukana:

Siinä onkin kinkkinen kysymys tuo. Eihän semmosille ikääntyville henkilöille, se on erittäin hankala sanoa suoraan, et sä et ole oikein kykenevä sinne jahtiin. Mutta kyllä metsästyksen johtajalla on tavallaan pelisilmää, puhutaan sillai, ei laiteta niitä vanhoja kavereita semmosille paikoille passiin, missä joutuu tekemään nopeita ratkaisuja. (#3)

Paikallisyhteisö

Perinteisesti metsästyksen perustunut riistakantojen kestävyden turvaamiseen ja tätä edellyttäen myös metsästyslaki. On hyödynnetty vuosittaista tuottoa tai sitä, mitä luonnossa on laskennallisesti liikaa. Luonnonhoidon merkityksen korostaminen on metsästyksessä viime vuosikymmeninä kasvanut (Ilvesviita 2005). Uusia eläinten seurantamenetelmiä ja uusia metsästyksen ja hirvihavaintojen raportointimenetelmiä hyödynnetään hirvikannan hoidossa. Haastatellun asiantuntijan mielestä riistakantaa voisi kasvattaa esimerkiksi matkailun ja riistatalouden kehittämisen tarpeisiin (#6). Tämä viittaa näkemykseen, että osa riistantuotantoa on ihmisen hyödynnettävissä, mutta ensisijaisia ovat

paikalliset tarpeet. Metsästysmatkailu ei saisi olla paikallisilta pois.

Metsästysseuroissa kannettiin puolestaan huolta siitä, miten ikääntyvä seurue pystyy hoitamaan riistanhoitovelvoitteensa.

Hirvenmetsästyksen puolelta sanosin sillä tavalla, että aikasempina vuosina, mitä olen seurannu, hirvikannat sahas ylös ja alas. Nyt me ollaan saatu se hirvikanta suurin piirtein normalisoitumaan siihen tavotekantaan, mikä se nyt on tällä ikäjakaumalla on mahdollista, mikä meillä on. Jos me ei saada aktivoitua näitä uusia jäseniä mukaan tähän toimintaan, me ollaan ihmeessä, miten me pystytään pitämään tää hirvikanta aisoissa. Se rupee käymään työstä, sitten ei kukaan haluu siihen... (#3)

Saatujen hirvilupien täysimääräinen käyttö katsotaan paitsi oikeudeksi myös velvollisuudeksi. Käyttämättömät luvat aiheuttivat jonkinlaisen epäonnistumisen tunteen ainakin joissain seuran jäsenissä (#4).

Riistanhoidon lisäksi metsästysseurat kokivat velvollisuuksia kylää kohtaan. Metsästysseuroilla on usein pitkä historia kylän toiminnassa ja kulttuurissa. Monissa kylissä ne ovat ainoita aktiivisesti toimivia seuroja, ja ”ainoa tapa tavata naapureita” (#2). Paikalliset asiat ovat hallitsevia puheenaiheita jahdin aikana (#2, #4). Metsästysmajaa tai kotaa voivat käyttää myös muut kyläläiset usein ilmaiseksi, ja hirvijahti voi tarjota tärkeitä sosiaalisia kontakteja ja mielekästä tekemistä yksinäisille ihmisille:

Meillä on täällä semmosia muutamia vanhoja, kaks vanhaa jahtivoutiakin...ne tulee viettämään aikaansa tänne viikonloppuna, kun ei ole muuta tekemistä. Ne tulee tänne ja sanoo, että pysyy paikat kunnossa. (#1)

Koska metsästys katsotaan paikalliseksi toiminnaksi, seura on ”oman kylän seura” ja siksi on ymmärrettävää, että ”...ei halutakaan ulkopuolisia hirveesti” (#2). Myös maanomistajien intressissä voi olla myös säilyttää metsästys paikallisessa kontrollissa.

[Maanomistajat] perustaa näkemyksensä sillä että seura perustettiin aikanaan sen takia että kyläläisille luotiin se metsästysmahdollisuus siinä omalla kylällä. Ennen kun seuraa oli, ihmisiä kävi sieltä täältä, ei edes tunnettu, ketä kävi metsällä. Se oli aikalailla villiä se touhu. Sit päätettiin, että seuran jäsenet on tavallaan kyläläisiä ja annetaan kyläläisille se metsästysmahdollisuus. Se perustuu siihen. Nyt ne ei hyvällä katso sitä, että otetaan ihan ulkopuolelta meille tuntemattomia henkilöitä seuraan mukaan. (#3)

Metsästyksen tulevaisuudesta ja jatkuvuudesta kannettiin huolta haastatelluissa seuroissa. Huoli koski riistakannan sääntelyä, mutta myös kylän elinvoimaisuutta ja hyvinvointia, jossa metsästys kaikkine perinteineen on yksi tukijalka. Metsästyksen jatkuminen oli myös kylään liittyvä velvollisuus. Kylän omat nuoret halutaan saada innostumaan metsästyksestä, jotta side kylään (paikkaan) ja metsästyksen säilyy (#3). Yhtäältä metsästyksen riippuvuus kylätoiminnasta on vähentynyt, koska monet metsästysseurat ovat rakentaneet omia kokoontumispaikkoja, eikä kyläläisiä enää välttämättä tarvita ajomiehiksi. Toisaalta metsästysseurojen ja kylätoiminnan yhteistyön tiivistäminen nähtiin mahdollisuutena, kun väki vähenee ja ikääntyy (#1, #2). Eräs haastateltava epäili, että ei-paikallisia tulokkaita kiinnostaa metsästyksessä ensisijaisesti vain oma hyvinvointi (#4), ei niinkään kylän kehittäminen tai perinteiden säilyttäminen. Päinvastaisiakin esimerkkejä löytyi: tulokkaat ovat saattaneet olla hyvin sitoutuneita metsästysseuran ja kylätoiminnan kehittämiseen (#1).

Keskustelu ja johtopäätökset

Suomessa metsästys on tuottanut paikallisille riistaa ja monessa suhteessa myös hyvinvointia. Metsästys on ollut voimakkaasti sidoksissa paikalliseen tapakulttuuriin, luonnossa liikkumiseen, saaliin, tarvikkeiden ja palveluiden vastavuoroiseen vaihdantaan. Metsästyksen normisto on ajan myötä muodostunut monista kirjoittamattomista ja kirjoitetuista säännöistä, jotka ovat määrittäneet yksilöiden oikeuksia ja velvollisuuksia seuran jäsenenä sekä seurojen ja maanomistajien ja paikallisen yhteisön välisiä suhteita.

Tässä artikkelissa paikannettiin moraalitalouden lähestymistavan kautta tekijöitä, jotka synnyttävät muutospainetta ja jännitteitä paikalliseen metsästyskulttuuriin. Tällaisia olivat esimerkiksi metsästysseurojen jäsenistössä tapahtuvat muutokset ja metsästyksen tavoitteiden erilaistuminen, taloudellisen toiminnan lisääntyminen ja teknologisoituminen sekä uusien toimijoiden tulo kentälle. Neljän metsästysseuran haastattelut yhdessä teoreettisen lähestymistavan kanssa tarjoavat tuoreita tulkintoja siitä, miten ja miksi paikallinen suomalainen metsästyskulttuuri voi reagoida varautuneesti toimintaympäristön muutoksiin ja erityisesti metsästyksen kaupallistamiseen.

Haastattelut tukivat näkemystä siitä, että hirvenmetsästys katsotaan vahvasti *paikalliseksi oikeudeksi* (vrt. Salmi & Salmi 2005). Paikallisuus ymmärrettiin niissä metsästysalueena ja sen läheisyydessä asuvien ihmisten (myös ei-metsästävien asukkaiden) muodostamana kokonaisuutena. Paikalliseksi katsottiin myös toisella paikkakunnalla asuvat metsästysseuran jäsenet, joilla oli jokin yhteys, esimerkiksi sukulaisuussuhteita, metsästysalueella asuviin asukkaisiin. Tähän paikalliseksi miellettyyn oikeuteen kohdistui paineita: oikeuksien laajentaminen tai luovuttaminen ulkoapäin tuleville toimijoille koettiin usein vaikeaksi, vaikka seuran jäsenten sitoutuminen oli heikentynyt ja jäsenistö ikääntyi. Maanomistajasuhteiden vaalimisen ympärille oli syntynyt monenlaisia toimintatapoja, ja maanomistajien oikeuksien ja näkemyksen kunnioittaminen metsästyskulttuurin muuttuessa oli sisäistetty hyvin.

Metsästystä koskevat *velvollisuudet* läpäisivät haastatelluissa seuroissa niin seuratoiminnan, maanomistajasuhteet kuin metsästyksen tehtävät riistanhoidossa ja paikallisen elinvoimaisuuden turvaamisessakin. Saaliiseen liittyi myös velvollisuuksia: käyttää liha itse tai lähipiirissä. Velvollisuuksilla oli myös selkeästi ajallinen ulottuvuus, velvollisuus jatkaa toimintaa sisältää velvollisuuden ylläpitää metsästyksen liittyviä perinteitä ja siirtää niitä tuleville sukupolville. Pyrkimys tasapuolisuuteen ja vastavuoroisuuteen ainakin paikallisella tasolla seuran jäsenten kesken ja

suhteessa maanomistajiin oli voimakas. Pyrkimyksistä huolimatta oli aistittavissa, että toiminnan ja toimintaympäristön muuttuessa kaikille tasapuolisia toimintatapoja ei voida löytää. Siksi esimerkiksi maankäytöstä ja lihaosuuksista tai niiden määräytymisen perusteista ei välttämättä voida keskustella avoimesti, ja näitä koskevien toimintatapojen kirjaamista sääntöihin pidettiin arveluttavana. Yksilöiden, varsinkin nuorten ja toispaikkakuntalaisten aktiivisuus ja sitoutuneisuus seuratoimintaan oli yksi haasteista. Tässä jännite syntyy siitä, katsotaanko metsästys yksilön vai yhteisön oikeudeksi tai velvollisuudeksi, ja onko kaikilla seureen jäsenillä yhtäläiset oikeudet ja velvollisuudet.

Miten haastatellut metsästysseurat reagoivat muutokseen – vastustamalla, sopeutumalla vai järjestäytymällä uudelleen? Vaikka metsästystä puolustettiin voimakkaasti paikallisia ihmisiä, heidän tarpeitaan ja hyvinvointia palvelevana toimintana, uusien tulokkaiden tai yritystoiminnan suoranainen *vastustaminen* ei kuitenkaan olisi ollut haastateltujen seurojen edustajien näkökulmasta järkevää, koska ikääntyminen ja seuratoiminnan hiipuminen uhkaa jo nyt monien seurojen toimintaa. Siksi seuran toiminnan *sopeuttaminen* muun muassa sääntömuutoksin oli ainakin metsästysseurojen puheenjohtajien mielestä tarpeellista, jotta metsästys olisi joustavampaa kaikille jäsenille ja avoimempaa ulkopuolisille tulijoille. Sääntömuutosten toteuttaminen seurassa koettiin kuitenkin haastavaksi, mikä viestii jäsenistön osittaisesta haluttomuudesta muuttaa käytäntöjä. Yksi haastatelluista seuroista oli jo ryhtynyt *organisoimaan* toimintaansa *uudelleen* yritystoiminnan ja matkailun suuntaan siten, että osa hirvenmetsästyskaudesta avattiin kaupalliselle toiminnalle. Tässäkin tapauksessa keskeisenä motiivina oli kuitenkin jonkinlainen velvollisuuden tunne: metsästyksen katsottiin osaltaan tukevan kylän ja laajemminkin maaseudun elinvoimaisuutta ja tuottavan yhteisölle hyvinvointia ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Siksi toimintaa oli organisoitava uudelleen niin, että sen jatkuvuus olisi turvattu.

Tehdyt haastattelut havainnollistivat paitsi yhtäläisyyksiä myös eroja metsästysseurojen suhtautumisessa ja etenkin hirvenmetsästyksen

liittyvissä toimintatavoissa. Jatkossa olisikin tärkeää selvittää tarkemmin esimerkiksi haastatteluin tai satunnaisotantaan pohjautuvien kyselyjen avulla, miten seurat poikkeavat sosiaalisesti ja kulttuurisesti. Tässä tarkastelussa hyödyksi saattaisivat olla esimerkiksi Alan Fisksen (1991) luomat mallit sosiaalisista suhteista yhteisöllisessä toiminnassa. Fisksen neljä mallia – yhteisöllinen jakaminen, arvojärjestykseen asettaminen, markkinahinnoittelu ja tasavertaistaminen – perustuvat yksilöiden erilaisiin oikeuksiin ja velvollisuuksiin sekä resurssien jakamiseen yhteisössä. Tämän tutkimuksen yhteydessä havainnoitujen hirviseurueiden toiminnasta löydettiin näiden erilaisten mallien piirteitä. Laajemman aineiston avulla olisi mahdollista tyyppitellä seurueita ja niiden erilaisia toimintalogiikkoja ja löytää erityyppisille seurueille sopivia ratkaisuja metsästyksen kehittämissiksi.

Tapaustutkimuksemme nosti esiin myös asioita, jotka linkittyvät Grahamin ym. (2013) tunnistamiin universaaleihin moraalisiin arvoihin, joita ovat huolenpito, reiluus, lojaalisuus, hierarkkisuus, pyhyys ja puhtaus. Huolenpito tuli esiin esimerkiksi suhteessa seurueen seniorijäseniin ja luontoon; reiluus pyrkimyksessä tasapuolisuuteen ja ainakin (näennäiseen) avoimuuteen saaliin jakamisessa. Lojaalisuus taas ilmeni suhteessa seurueeseen ja kyläyhteisöön. Grahamin ym. (emt.) mukaan näillä arvoilla on perustansa ihmisten ja yhteisöjen evoluutiossa. Näiden arvojen merkitystä ja heijastumia suomalaiseen metsästyksen ja sen kaupallistamiseen olisi kiinnostavaa tutkia tarkemmin.

Moraalitalouden lähestymistapaan liittyy usein paikallisen talouden romantisoitua ja moraalitalouden ja markkinatalouden vastakkainasettelua (Booth 1994). Käytännössä metsästyseurojen toiminnassa on jo monia markkinatalouden piirteitä, eikä raja moraalita- ja markkinatalouden välillä siten ole niin selvä. Toisekseen, kaupallinen metsästyks ei ole pahaa ja moraalitonta rikkaudenhankintatiedettä” (vrt. Aristoteles 1991), vaan sillä on oma yhteiskunnallinen tehtävänsä maaseudun elinkeinojen ja kulttuurin kehityksessä. Oleellista on se, miten metsästyksen kaupallistaminen toteutetaan sosiaalisesti, taloudellisesti, ekologisesti ja

kulttuurisesti kestäväällä tavalla. Adam Smith totesi aikoinaan onnistuneen kaupankäynnin edellytykseksi, että se palvelee molempien osapuolten etuja (Gronow 2003). Tämän voisi ajatella pätevän onnistuneen kaupallistamisenkin toteuttamiseen: on opittava tunnistamaan, miten metsästysmatkailu palvelisi myös paikallisten metsästäjäyhteisöjen etuja. Edut eivät välttämättä ole yksin oikeuksia vaan myös paikkaan liittyviä velvollisuuksia, jotka voivat luoda yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tutkimuksemme perusteella moraalitalouden käsitteistö tarjoaa välineen juuri näiden normien ja muutoksen ymmärtämiseen.

Kiitokset

Kiitämme Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmää, jonka myöntämä rahoitus mahdollisti tämän tutkimuksen toteuttamisen; metsästyseurojen edustajia, joiden haastattelut muodostivat empiirisen analyysin perustan; sekä lehden päätoimittajaa ja vertaisarvioijia arvokkaista kommentteista.

Lähteet

- Anttila, Veikko 1968. Hirvenmetsästyseurueet syksyllä 1966. *Scripta Ethnologia* 24: 1–32.
- Aristoteles 1991. VIII Politiikka. Gaudeamus, Helsinki.
- Booth, William J. 1994. On the Idea of the Moral Economy. *American Political Science Review*, 88, 653–667. Suomenkielinen käännös. Teoksessa Kauppinen, Ilkka (toim.) *Moraalitalous*. Vastapaino, Tampere. 53–91.
- Dahl, Fredrik & Göran Sjöberg 2010. Social Sustainability and Hunting Tourism in Sweden. Teoksessa: Matilainen, Anne & Susanna Keskinarkaus (toim.). *The social sustainability of hunting tourism in Northern Europe*. University of Helsinki, Ruralia Institute, Report nro 59. 57–73.
- Ermala, Aslak & Kalevi Leinonen 1995. Metsästäjäprofiili 1993. Osaraportti 1. Kala- ja riistaraportteja nro 28. Riista- ja Kalatalouden tutkimuslaitos.
- Evara 2014. Luonnonvaraisen riistan lihan käsittely ja lihan toimittaminen myyntiin. Evarin ohje 16027/2. Saatavilla: http://www.evira.fi/files/attachments/fi/evira/lomakkeet_ja_ohjeet/elintarvikkeet/laitokset/eviran_ohje_16027_2.pdf. [Viitattu 1.8.2015.]

- Fischer, Anke, Vesna Kereži, Beatriz Arroyo, Miguel Mateos-Delibes, Degu Tadie, Asanterabi Lowassa, Olve Kränge & Ketil Skogen 2013. (De)legitimising hunting. Discourses over the morality of hunting in Europe and eastern Africa. *Land Use Policy* 32: 261–270.
- Fiske, Alan 1992. Four Elementary Domains of Forms of Sociality: Framework for United Theory of Social Relations. *Psychological Review* 99 (4): 689–723.
- Forsman, Leena & Jani Pellikka 2012. Onko riistanhoidon suosio hiipumassa? *Suomen Riista* 58: 16–29.
- Graham, Jesse, Jonathan Haidt, Sena Koleva, Matt Motyl, Ravi Iyer, Sean P. Wojcik & Peter H. Ditto 2013. Moral foundations theory: The pragmatic validity of moral pluralism. *Advances in Experimental Social Psychology*, 47, 55–130. doi: 10.1016/B978-0-12-407236-7.00002-04.
- Gronow, Jukka 2003. Pienten tekojen suuret seuraukset. Teoksessa: Melin, Harri & Jouko Nikula (toim.): Yhteiskunnallinen muutos. Vastapaino, Tampere. 29–46.
- Hendee, John C. 1974. A multiple-satisfaction approach to game management. *Wildlife Society Bulletin* 2, 104–113.
- Hiedanpää, Juha & Jani Pellikka. 2010. Käytännöllinen kekseliäisyys :tilanneanalyysi hirvenmetsästyksestä kansallispuistoissa ja sen lähialueilla. *Maaseudun uusi aika: maaseutututkimuksen ja -politiikan aikakauslehti* 18 (3): 5–20.
- Hiedanpää, Juha. 2013. Paikallisuuden paradoksi. Teoksessa: Björn, Ismo, Pekka Jokinen, Juha Kotilainen, Nora Schuurman & Maarit Sireni (toim.): *Korpisosiologi(aa)*. University Press of Eastern Finland. 224–238.
- Hyden, Goran 2001. Moral Economy and Economy of Affection. In *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*. 10021 – 10024.
- Hänninen, Harri, Heimo Karppinen & Jussi Leppänen 2010. *Suomalainen metsänomistaja 2010*. Metlan työraportteja 208. Metsäntutkimuslaitos.
- Ilvesviita, Pirjo 2005. Paaluraudoista kotkansuojeluun – Suomalainen metsästyspolitiikka 1865–1993. Väitöskirja. Lapin Yliopisto. Rovaniemi. Saatavilla: <http://urn.fi/URN:NBN:fi:ula-20111131017>. [Viitattu 1.8.2015.]
- Kankainen, Markus, Kaija Saarni & Jyrki Pusenius 2014a. *Suomalaisen metsästyksen ja riistan taloudellinen arvo. Käsikirjoitus artikkelikokoelmaan ”Metsien ekosysteemipalvelut”*. Julkaisematon.
- Kankainen, Markus, Kaija Saarni & Jyrki Pusenius 2014b. *Hirvenliha metsästä kulutukseen. Riista- ja kalatalous – Tutkimuksia ja selvityksiä* 9/2014.
- Kasteenpohja, Kirsi-Marja. 2016. *Lähiruokaa metsästä – koulutetut metsästäjät mieltävät riistan lähiruokaiksi. Metsästäjä* 1: 20–21.
- Kauppinen, Ilkka 2009. *Moraalitalous*. Vastapaino, Tampere.
- Kellert, Steven 1978. Characteristics and attitudes of hunters and anti-hunters. *Transactions of the North American Wildlife & Natural Resources Conference* 43: 412-423.
- Keskinarkaus, Susanna & Matilainen, Anne 2010. The social sustainability of hunting tourism in Finland. Teoksessa: Matilainen, Anne & Susanna Keskinarkaus (toim.). *The social sustainability of hunting tourism in Northern Europe*. University of Helsinki, Ruralia Institute, Reports nro 59. 29-53.
- Kojesenen riistakortti 2014. *Uudenkaupungin Urheilumetsästäjä*. Saatavilla: <http://uum.fi/wp-content/uploads/sites/979/2014/09/Koej%C3%A4senen-riistakortti.pdf> [Viitattu 1.8.2015.]
- Lehikoinen, Heikki 2007. *Tuo hiisi hirviäsi – metsästyksen kulttuurihistoria Suomessa*. Teos, Helsinki.
- Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä 2009. *Maaseutu ja hyvinvoiva Suomi. Maaseutupolitiittinen kokonaisuohjelma 2009-2013*. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 5/2009. Helsinki: Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmä. Saatavilla: http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/976/YTRS_2009_Maaseutupolitiittinen_kokonaisuohjelma_2009_2013.pdf [Viitattu 1.8.2015]
- Marvin, William P. 2006. *Hunting Law and Ritual in Medieval English Literature*. D. S. Brewer, Cambridge.
- MMM 2013: *Ilmastonmuutoksen kansallisen sopeutumisstrategian arviointi*. Helsinki. Saatavilla: http://www.mmm.fi/attachments/mmm/julkaisut/tyoryhmuistiot/2013/6MoQ7USVg/Ilmastonmuutoksen_kansallisen_sopeutumisstrategian_2005_arviointi.PDF. [Viitattu 1.8.2015.]
- Niemi, Milla, Jani Pellikka & Juha Hiedanpää 2014. Ajoketjusta seisonthaukkuun – miten pysäyttävien koirien käytöstä tuli hirvenmetsästyksen valtavirtaa? *Maaseudun Uusi Aika* 3: 51–67.
- Nygård, Marvin & Lorenz Uthardt 2009. An opportunity for rural areas or a threat to local hunters? Finnish Hunters' Attitudes toward Hunting Tourism. Paper presented to the XXIII ESRS Congress in Vasa, Finland "Re-inventing the rural between the social and the natural", 17-20 August 2009: workshop 3. 39 p.
- Pellikka, Jani, Juha Hiedanpää & Pertti Rannikko 2012. *Minne mennä metsälle? Suomen Riista* 58: 30–41.
- Pellikka, Jani, Juha Hiedanpää, Sauli Härkönen & Janne Jaakkola 2009. *Metsästyksen palveluksena: Hirvenmetsästyksseurueet hirvivahinkojen vähentäjinä*. *Suomen riista* 55: 71–82.

- Riistatalous elinkeinona 2012. Riistapalveluiden ja riista tuotteiden kehittämisen haasteet ja toimenpide-ehdotukset. Maa- ja metsätalousministeriö, Ruralia-Instituutti (HY), Suomen Riistakeskus. Saatavilla: <http://docplayer.fi/5379458-Riistatalous-elinkeinona.html>. [Viitattu 1.8.2015.]
- Riistataloudesta ammattimaista liiketoimintaa 2014. Esielvyshankkeen loppuraportti. Jyväskylän Ammattikorkeakoulu ja Metsästäjäliiton Keski-Suomen piiri. Julkaisematon. 33 p.
- Saari, Sirpa 2013. Metsästysseura kylässä. Pro-gradu, yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden laitos, Tampereen yliopisto. 148 p. Saatavilla: <https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/84895/gradu06964.pdf?sequence=1>. [Viitattu 1.8.2015.]
- Salmi, Juhani & Pekka Salmi 2005. Pohjois-Suomen pienriistan pyynti metsästäjien mielipiteissä. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos 2005. Kala- ja riistaraportteja 358. Saatavilla: www.rktl.fi/www/uploads/pdf/raportti358.pdf [Viitattu 1.8.2015.]
- Sayer, Andrew 2000. Moral Economy and Political Economy. *Studies in Political Economy* 61, 79–104.
- Sayer, Andrew 2004. Moral Economy. Department of Sociology, Lancaster University, Lancaster. Saatavilla: <http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/sayer-moral-economy.pdf>. [Viitattu 1.8.2015.]
- Scott, James 1976. *The Moral Economy of the Peasant: Rebellion and Subsistence in Southeast Asia*. Yale University Press, New Haven, CT.
- Sigursteinsdóttir, Hjördis & Eyryn J. Bjarnadóttir 2010. Social Sustainability and Hunting Tourism in Iceland. Teoksessa: Matilainen, Anne & Susanna Keskinarkaus (toim.): *The social sustainability of hunting tourism in Northern Europe*. University of Helsinki, Ruralia Institute. Reports nro 59. 9–28.
- Staerklé, Christine & Willem Doise 2005. Oikeuksien etiikka ja velvollisuuksien etiikka: yhteiskunnan muutos ja pysyvyys arkiajattelussa. Teoksessa: Pirttilä-Backman, Anna-Maija, Ahokas, Marja, Myyry, Liisa & Lähteenoja, Susanna (toim.): *Arvot, morali ja yhteiskunta*. Gaudeamus, Helsinki. 279–303.
- Toivonen, Anna-Liisa 2009. Suomalainen metsästäjä 2008. Riista- ja kalatalous – Selvityksiä 19/2009. 1–22.
- Thompson, Edward Palmer 1991. *Customs in Common*. New Press, New York.
- Töttö, Pertti 1996. Ferdinand Tönnies – Gemeinschaft ja Gesellschaft. Teoksessa: Gronow, Jukka, Arto Noro & Pertti Töttö (toim.): *Sosiologian klassikot*. Gaudeamus. Tampere. 154–172.
- Watts, David & Colin, J. Hunter 2010. Social Sustainability and Hunting Tourism in Scotland. Teoksessa: Matilainen, Anne & Susanna Keskinarkaus (toim.): *The Social Sustainability of Hunting Tourism in Northern Europe*. University of Helsinki, Ruralia Institute, Report nro 59. 74–102.
- Øian, Högne 2013. Wilderness tourism and the moralities of commitment: Hunting and angling as modes of engaging with the natures and animals of rural landscapes in Norway. *Journal of Rural Studies* 32:177–185.
- Øian, Högne & Ketil Skogen 2016. Property and Possession: Hunting Tourism and the Morality of Landownership in Rural Norway, *Society & Natural Resources* 29 (1): 104–118. DOI: [10.1080/08941920.2015.1041658](https://doi.org/10.1080/08941920.2015.1041658).